



STAGIUNEA NOASTRĂ PESTE HOTARE

Stagiunea care s-a încheiat a cunoscut — și pe planul manifestărilor teatrale — în lumea de peste hotare o continuă demonstrație a valorilor și realizărilor noastre.

La momentele convenite, presa cotidiană sau de specialitate a făcut cu știutele elogii, mențiune despre ele. E vorba de turneele Teatrului Național, Teatrului de Comedie, Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra”, asupra cărora ne-am oprit mai îndelung în revista noastră (nr. 3/1967).

Recent, alte prezențe ale teatrului românesc au făcut obiectul atenției și aprecierii străinătății.

Astfel, spectacolul-lectură, organizat la Teatrul de Stat din Klagenfurt cu lucrarea lui Mirodan *Celebrul 702*, prilejuind spectatorilor și criticii întâlnirea cu unul din reprezentanții dramaturgiei noastre actuale, a fost consemnat de cronicarul ziarului „Kärntner Tageszeitung” sub titlul „Între camera de gazare și best-seller”.

„...Dintr-o materie aparent răsuflată s-a născut o satiră, sclipind de umor negru, dar un umor care nu e scop în sine, ci este generat de un fundal social precis: săgeata satirică pătrunde adânc și risul le îngheață spectatorilor pe buze, atunci când devin conștienți de faptul că întîmplările care i-au dispus la ris reprezintă un adevăr dureros, smuls realității... Inversarea totală a criteriilor, practică aici de Mirodan, devine inteligibilă numai grație dialogurilor ascuțite. Construcția dramatică e concepută clar, așa încît se naște întrebarea de ce această piesă, puternic captivantă, nu se joacă și în Apus.”

Articolul „Celula morții pe scena experimentală”, apărut în ziarul „Volkszeitung” menționează între altele: „...un teatru de un meșteșug exemplar care, alături de nota tragică și cea satirică, arborează acel umor caracterizat prin deviza «se poartă negru», la care se re-

curge ori de cîte ori se urmărește obținerea unui efect deosebit de puternic. Și în această privință, Mirodan se dovedește a fi un maestru de mare rafinament”.

Piesa Ecaterinei Oproiu — *Nu sînt Turnul Eiffel* — jucată la Viena, la Theater der Courage, a oferit cronicarilor posibilitatea de a aprecia altă latură a scrisului nostru dramatic: „Ecaterina Oproiu, ziaristă și scriitoare din România, ne apare pe deplin edificată asupra a ceea ce înseamnă teatru modern în vestul Europei. Piesa ei abordează o dimensiune tragică de valoare universală” (*Kurier*). „...O parabolă încîntătoare, plină de umor, scrisă de o femeie pe care o bănuim că a meditat mult asupra sensului vieții în doi și în colectiv ca să ajungă să ne spună ceea ce ne-a spus în scara asta... Aplauze multe, aplauze foarte sincere pentru piesă, pentru spectacol, pentru regizor” (*Express*).

„În pofida sentimentelor noastre de patriotism local, sîntem nevoiți să mărturisim că piesa Ecaterinei Oproiu *Nu sînt Turnul Eiffel* este mai bună și mai interesantă decît tot ce s-a scris pînă acum despre ingeri păzitori și despre soarta femeilor... Cuvîntul autenticitate este prea des folosit și din cauza asta s-a cam tocit. De astă dată însă, acest cuvînt se află la locul lui” (*Die Presse*).

Aceeași piesă, în montarea lui Andrei Șerban, jucată la Festivalul Internațional de Teatru de la Wrocław, a găsit la spectatorii și cronicarii teatrali polonezi o întîmpinare similară. Astfel, în timp ce *Gazeta robotnica* vorbește despre remarcabila, din toate punctele de vedere, punere în scenă a piesei Ecaterinei Oproiu, *Nu sînt Turnul Eiffel*, ziarul *Wieczor Wrocławia* menționează: „...am avut o adevărată revelație văzînd duminică reprezentația teatrului universitar

din București, care a prezentat piesa Ecaterinei Oproiu, *Nu sînt Turnul Eiffel*. Aplauze ca cele primite de teatrul bucureștean nu a mai primit nici o altă formație în timpul festivalului. Regizorul spectacolului, tînărul Andrei Șerban, în vîrstă de 23 de ani, ne-a prezentat o creație cu care ar putea să se mîndrească și un regizor profesionist".

La Moscova, *Moartea unui artist* de Horia Lovinescu, jucată la Teatrul „Maiakowski”, sub titlul *Și a căzut o stea*, a fost întîmpinată, așa cum am putut citi și în unele relatări din presa noastră, cu un viu și justificat interes. Regizorul spectacolului, A. A. Gamsahurdia, maestru emerit al artelor din R.S.S. Gruzină, a mărturisit — în perioada repetițiilor — că lucrarea lui Lovinescu, „profundă dramă psihologică despre menirea și răspunderea artistului”, este aptă să suscite „o apropiere utilă a spectatorului sovietic față de arta României frățești pentru care manifestă un interes viu”.

Amintim și succesul repurtat de echipa Teatrului din Piatra Neamț cu piesa lui Alecu Popovici, *Cel mai mare, cel mai tare* (*Afară-i vopsit gardu**, înăuntru-i leopardu*), la Festivalul internațional al teatrelor pentru tineret, care a avut loc

în primăvara aceasta la Nürnberg. A fost o dublă demonstrație de virtuți literare însușite de virtuți teatrale, în care viziunea regizorală și scenografică s-a îmbinat cu măiestria actricească. Spectacolul a fost primit de-a dreptul cu entuziasm, dovadă cîteva citate din presă, spicuite la întîmplare: „O fremătătoare sărbătoare, un triumf al teatrului de comedie, acest spectacol al oaspeților români... se dovedește cel mai mare și cel mai bun al festivalului internațional al teatrelor de tineret... Acest teatru pur și original a fermecat, ca și jocul fulminant, care nu are nevoie de cuvinte pentru a antrena pe spectatori, peste orice considerație de vîrstă” (*Fränkische Tagespost*).

„S-a jucat o comedie muzicală în două părți de Al. Popovici, cunoscut autor dramatic și critic din România. Acțiunea nu conține nici mai mult, nici mai puțin decît celelalte spectacole prezentate aici. Dar cadrul în care este cuprinsă și bogăția de idei care o pune în valoare sînt deasupra oricărei comparații... Regia aparține lui Ion Cojar, și regizorii noștri ar trebui să-i studieze arta. Clipă de clipă, revarsă noi idei, stabilind permanent contactul cu publicul. Aplauzele de la sfîrșit au răsunat entuziast” (*Abendzeitung*).

„Un teatru de tineret într-o formă desăvîrșită a fost prezentat de români din Piatra Neamț... Comedia muzicală *Cel mai mare, cel mai tare* de Al. Popovici, regia Ion Cojar (ambii figurînd în Ro-

Julia Bassala și Herbert Kucera în „Mirosul florilor” de J. Saunders la Theater der Stadt, din Bonn (regia: Lucian Giurcescu)



mânia pentru reprezentanții de frunte în specialitatea lor), a fost extrem de bogată" (*Frankfurter Rundschau*).

* * *

Foarte recent, la Bonn, regizorul Lucian Giurchescu a pus în scenă, în decorurile lui Dan Nemțeanu, lucrarea dramaturgului englez J. Saunders, *Parfumul florilor*. Precierile celor de specialitate au fost adresate deopotrivă stilului personal al regizorului, cit și școlii regizorale românești. „Putem afirma pe drept cuvânt că am asistat la un spectacol excepțional, primit cu mult mai multe aplauze decît spectacolele obișnuite ale Teatrului din Bonn... Decorul absurd-poetic ne-a vrăjit... La final, aplauze puternice, prelungite, putem spune, aproape ovatii" (*General-Anzeiger*).

„Giurchescu nu-și cunoaște numai meseria (despre puțini dintre tinerii noștri regizori putem afirma așa ceva cu conștiința împăcată), el stăpînește uluitor de bine arta de a transpune scenic acel soi de vrajă ce creează o seară de teatru adevărat... O piesă de teatru-«lied»? Da! Pentru că montarea lui Giurchescu e muzicală, compunîndu-se parcă dintr-o suită de tonuri «în minor» de o frumusețe și de o gingășie deosebită" (*Bonner Rundschau*).

„Spectacolul lui Giurchescu a fost ca o lovitură de șoc dată publicului conservator din Bonn..., iar la sfîrșit au răsunat aplauze cum nu ne-a mai fost dat să auzim în sala Kammerspiel-ului din Bonn" (*Express*).

Iată mărturii care dovedesc virtuțile și vitalitatea teatrului românesc.

O SĂPTĂMÎNĂ PRIN TEATRELE DIN R.P. BULGARIA

Dincolo de legitima curiozitate de a cunoaște o mișcare teatrală despre care știam prea puțin, m-au reținut la Sofia o anume eferescență contagioasă, o neliniște, o febră de care părea cuprinsă toată suflarea teatrală. Din capul locului mi s-a spus că la începutul acestei stagiuni, teatrele din capitala Bulgariei trecuseră printr-o spectaculoasă revoluție. În plină stagiune, în noiembrie, s-au desființat teatre, s-au născut altele, au fost numiți noi directori, regizori și actori s-au regrupat în noile înjghebări teatrale pe criterii de afinitate artistică, tinzînd către formula echipei, a trupei conduse, însușite de un animator. Era a doua reformă structurală în numai doi ani. Bătrînul teatru „Ivan Vazov" (Teatrul Național bulgar) se despărțise de jumătate din cei o sută de actori ai săi, rămînînd deci cu numai 50. Ceilalți 50 au constituit nucleele de bază a două teatre noi și au întărit celelalte trupe teatrale din Sofia.

Naționalul bulgar e adăpostit într-o veche clădire roșie, impozantă și bine plasată lingă o grădină publică. Am văzut acolo într-o seară *Clipe de viață* de Saroyan. Spectacolul era pus în scenă de regizorul sîrb Arsa Ivanovici (în regia lui, bucureștenii au văzut *Thomas Moore*, cu prilejul turneului Teatrului Național din Belgrad). Protagonist — în rolul atît de nuanțat realizat la noi de Liviu Ciulei — Apostol Karamitev, cunoscut publicului nostru din numeroase filme. Nu m-a încîntat Karamitev prea mult, greoi și autohton, cum nu m-a încîntat întreg spectacolul. O viziune excesiv pitorească, cam groasă, o manieră actricească oscilînd între un teatralism gen 1930 și un melo strident. Costume în stil incert, într-un decor îmbîcsit.

M-am întîlnit apoi cu actorii Naționalului în alte teatre.

În *Cine se teme de Virginia Woolf?*, teribila piesă a lui Albee, trei din cei patru interpreți erau ai Naționalului. Spectacolul se juca într-un subsol amenajat ad-hoc, probabil un fost bar. Teatrul se cheamă „199", avînd exact atîtea scaune. Un adevărat teatru de buzunar. În repertoriu: *Jurnalul unui nebun* de Gogol și un recital din poezia lui Ivan Vazov. Bineînțeles că e o problemă să pătrunzi în acest foarte solicitat teatru. Publicul se bate pentru un bilet. Explicația: repertoriu tare, spectacole cu distribuție optimă. Încă mai interesantă decît spectacolele în sine este formula administrativ-organizatorică a teatrului. E un teatru fără actori angajați. Toți interpreții sînt invitați și remunerați seral. Formula e ingenioasă, economică și de maximă eficiență artistică.

Tot sălița teatrului „199“ adăpostește un alt nou teatru sofot: „Teatrul literar“. Pe afiș: recitalul actriței Iordanka Kuzmanova, pe versurile poetului Iavorov.

Un alt nou teatru, „Teatrul de poezie“. E cel mai tânăr. Nu numai fiindcă a luat naștere în 1966, dar mai ales fiindcă întreaga trupă e foarte tânără. Mulți dintre actori, proaspeți absolvenți ai școlii superioare de teatru. Directorul și animatorul teatrului e un tânăr regizor — Leon Daniel. Teatrul a fost inaugurat simbolic cu un spectacol antologic de poezie clasică bulgară. L-am văzut. Se chema *Coreni*, ceea ce trebuie să însemne baladă, cîntec vechi sau cîntec bătrînesc. Spectacolul aducea pe scenă lupta bulgarilor, de-acum un veac, pentru eliberarea țării de sub jugul turcesc. Era un recital sobru, însoțit de muzică, într-un decor unic, de o puternică factură realistă în costume și în maniera de a rosti versurile. Sinceritatea și autenticitatea, incandescența elanului patriotic, plasticitatea grupărilor, forța și precizia corurilor vorbite impresionau și scuzau, într-o mare măsură, ușoara tentă retorică a reprezentației. Am avut norocul să fiu în sală la cea de-a doua premieră a acestui foarte tânăr și foarte interesant teatru. La numai o lună după inaugurare, Leon Daniel prezenta în mănunchi trei din micile tragedii ale lui Pușkin: *Orașul ciumei*, *Cavalerul zgîrcit* și *Mozart și Salieri*. Ca și la *Coreni*, spectacolul excela prin ritm, culoare, forță expresivă. O anume insolentă juvenilă, o incandescență pasionată a sentimentului, o impetuoasă ținșnire vitală se revărsau fără răgaz din scenă în sală, contaminînd auditoriul. Rar am văzut un spectacol atît de direct, de eficace. Sinceritate, ingenuitate, prospețime. Cîțiva tineri remarcabili, dintre care unul, Finți, comenta tot spectacolul fără să scoată un cuvînt, ci numai cîntînd, cu sirg și cu perfectă muzicalitate, la vioară. Coruri vorbite, admirabil strunite, plus trei chitare electrice și o tobă, perfect integrate în ritmurile și armoniile pușkiniene. Muzică sincopată, dansuri 1966, totul realizînd o incredibilă sinteză cu micile tragedii. Sala în delir.

Pe Leon Daniel, pe Finți și pe tinerii cu chitare electrice i-am reîntîlnit în spectacolul teatrului de satiră, *Îmbrăcarea Venerei*. Am aflat că băieții cu chitară sînt studenți la școala superioară de teatru: buni actori și încă mai buni în jazz. O specie pe care noi n-o avem. *Îmbrăcarea Venerei*, piesa poetului satiric Jotev, e scrisă cu nerv, cu haz, și nu lipsită de profunzime. E un pamflet curajos antiburghez, antifilistin, care demonstrează că falsa morală și prejudecățile mutilază viața, murdăresc dragostea,ucid tinerețea. Superba Venus din Millo, acoperită pudic de ipocrizia și stupiditatea burgheză, sfîrșește prin a deveni o jalnică sperietoare de ciori. Piesa e pînă la urmă o fierbinte pledoarie pentru drepturile imprescriptibile ale adevărului și frumosului. Spectacolul e jucat de o echipă tînără, cu talent, cu vervă, cu credință, în decoruri fotografice de o nervoasă mobilitate. Teatrul de satiră este unanim considerat ca cel mai bun teatru al Sofiei. Subscriu. *Revizorul* lui Gogol, pe care l-am văzut acolo, e un spectacol modern în cel mai deplin sens al cuvîntului. Decorul — tot fotografic — reproduce mărite la scară uriașă, imagini din vechile montări clasice ale piesei. Prin contrast, practicabilul turnant, costumele simplificate pînă la sugestie, mobilierul strict necesar, și mai ales factura foarte simplă a jocului actorilor, totul subliniază parafraza contemporană a spectacolului față de permanențele umane ale moravurilor și năravurilor gogoliene. Spectacolul este dominat de creația monumentală a actorului Kaloianev în rolul lui Hlestakov. E un actor tînăr, cam rotofei, de un firesc, o organicitate, o vioiciune cu totul deosebite. „*Revizorul*“ lui e fermecător, irezistibil și foarte personal. Vitalitatea lui uluitoare pune pur și simplu la priză întregul spectacol: primarul, familia lui, subalternii și tot tîrgul par apucați de streche. Ritmul îndrăcit al spectacolului intră în sală și zguduie spectatori într-o continuă criză de ris. L-am văzut încă o dată pe același admirabil Kaloianev în piesa de factură clasică a lui Kostov (un fel de Caragiale bulgar), *Golemanov*. Poveste specific națională, cu puternic iz folcloric. E vorba de un parvenit politic tipic, ajuns și ministru, care calcă în străchini cu dezinvoltură și cu un haz nedezmințit. Regret că n-am putut vedea tot pe scena acestui foarte bun teatru *Moartea lui Tarelkin* de Suhovo Kobilin, așa cum regret că n-am văzut nici un spectacol la Teatrul Tineretului (un repertoriu interesant: Osborne, *Privește înapoi cu minie* și Arbuzov, *Bietul meu Marat*). N-am izbutit să văd nici *Casa inimilor sfărîmate* a lui Shaw și nici *Prea multă minte strică* a lui Griboedov la Teatrul Armatei: acolo am văzut numai *Zilele Comunei* a lui Brecht: spectacol solid, distribuție tînără, regizor tînăr, decor foarte funcțional, semnat de talentatul pictor Mladen Mladenov.

Într-o sală circulară, în plină renovare, se repeta piesa *Aristocrații* a lui Pogodin. Era noul teatru „Lacrimi și zîmbet“ (adică de dramă și comedie), care urma să se

deschidă în curînd, înmănuind în repertoriu *Platonov*, *Doamna Bovary*, *Omul este om* de Brecht și un spectacol compus din trei nuvele de Salinger.

Mărturisesc că nu gust opereta, și la București n-o frecventez. La Sofia m-am dus din simplă curiozitate să văd *My fair Lady* și am văzut un spectacol surprinzător, foarte aproape ca stil de *Pygmalion*-ul lui Shaw, și o Lizzi (lucru rar în limitele genului) — actriță pînă în vîrfurile unghiilor, care în plus cînta și dansa dumnezeiește. Adică un actor total, într-un teatru total.

Cam asta am văzut la Sofia. Firește, într-o săptămînă nu poți afla totul despre o mișcare teatrală. Dar poți intui coordonatele ei, liniile de forță pe care se mișcă. Am stat de vorbă cu mulți oameni de teatru bulgari în restaurantele și barurile pe care toate teatrele și le-au gospodărit în incinta lor. Acolo se mîncă, se bea, se fumează, se discută, se citește, se creează atmosferă. Am stat de vorbă cu un regizor care studiasse jumătate de an la Paris și cu altul care se întorsese după un an de practică în R.F.G. Am stat de vorbă cu dramaturgi, pictori, critici dramatice și cu foarte mulți actori. Sînt modești, sobri, muncesc cu rîvnă și seriozitate, cu un elan și o sinceritate impresionantă, cu o vitalitate care trădează sănătatea fizică și morală a nației.

Teatrul sofiot e un teatru tînăr, nu numai ca medie de vîrstă (e evident că abia depășește 30 de ani), dar mai ales ca sens politic și social. E un teatru viguros, lipsit de subtilități serbede, de poncife și clișee străine spiritului național. E un teatru eminamente bulgar, așa cum pictura frescelor de la Boiana și a icoanelor din subsolul catedralei Nevski nu mai e bizantină, ci profund bulgară.

Miron Niculescu

TEATRE ȘI SPECTATORI ÎN REPUBLICA FEDERALĂ A GERMANIEI

Odată ajuns în capitala unei țări străine, călătorul iubitor de teatru se instalează de obicei într-un hotel, merge seară de seară la teatru și-și poate face astfel o părere despre viața teatrală a țării respective. Rare sînt cazurile cînd curiozitatea îl împinge să-și ia geamantanul și să se ducă să vadă vreun spectacol în alt oraș. Spectacolele pariziene îi par suficiente, atunci cînd se află în Franța, iar efortul de a vizita unul din centrele dramatice provinciale recent înființate, mare; în Anglia, celebritatea trupei Royal Shakespeare îl obligă să părăsească Londra ca să vadă spectacolele de la Stratford on Avon, dar numai atunci cînd trupa nu joacă la Londra; în Grecia se va deplasa probabil pînă la Epidaur dacă a avut norocul să-și programeze călătoria în timpul festivalului... Căci, deși în ultima vreme fenomenul de descentralizare s-a accentuat aproape pretutindeni, se pare că, în majoritatea țărilor europene, pulsul vieții culturale este totuși mai febril în jurul centrului.

Dacă vrea însă să cunoască viața teatrală a Republicii Federale a Germaniei, același călător va fi de rîndul acesta obligat să-și păstreze condiția de călător. Aici va căuta zadarnic „un centru” unde să-și poată face o părere concludentă în acest domeniu. Va trebui să meargă din oraș în oraș, alegîndu-și, odată cu spectacolul ce-l interesează, avionul sau trenul cu care să ajungă la teatru înainte de ridicarea cortinei...

În mai toate orașele importante din R.F.G., pe lângă micile scene particulare, există un teatru subvenționat de municipalitate și de provincia respectivă; aceste teatre sînt în permanentă competiție, pentru a-și afirma înțietatea, și dacă nici unul nu a cucerit încă titlul absolut de „cel mai”, aproape fiecare se bucură de un excelent renume.

Vizitînd mai mult la voia întîmplării și a geografiei decît a alegerii cîteva din aceste teatre prestigioase, am avut neșansa să nu văd un spectacol de „avangardă” la Düsseldorf, și nici unul clasic la Schillertheater din Berlin. Stînd puțin în fiecare oraș, nu m-am putut erija arbitru și decide care Deutsches Schauspielhaus este cel mai bun. În acest prim contact direct cu peisajul teatral german, am avut de-abia răgazul să-mi formez cîteva impresii.

Prima, și mărturisesc cea mai puternică, este legată de condițiile montării spectacolelor, de spațiul imens și de înzestrarea tehnică cu totul excepțională a scenelor, pe